

А. Тоғомбајар (Балқа)

7-65
7-65

183

ЫРЛАР СЫНАОҢҒЫ

V
Б. А. С. Б. П.
Әл-Фараби Колегиясы
№ 14008 ✓
Наурыз Ғылымдары
Б. А. С. С. П.

154

Кирг.
ТСТ ИЯЛ

EKI ALATOO

(4-sessijaqa arnajmın)

Qalam-najza dajm qolqo qarnajmın.
Cyrek-tolqun, tolqunumdan tansajmın.
Pajezi ja-qurulustun kirpici
Meñ-cumuşcu kirpicimdi qamdajmın.
Kynum otur, soñqu mynöt qalsada
Tartın kyysyn certkenimden tansajmın.
Tolqun menen, atakada baratıp
Bul 66mds sessijaqa arnajmın.

ESKI ELES

Mengyden selde salıńır,
Kök şıer capan çamıńır,
Qaraqaj, qajıç, qalıç cer
Çasalqa bolup taqıńır,
Çer vytkөndөн Alatoo
Tırqanь cın zaryqır.

Davyşqa, davış qanıńır,
Çarańь zoolor çanıńır
Arşaq-tersek asqalar,
Tınarıp tomen salıńır,
Qanattın çanqa qattas çoq.
Tolqındar çatqan: çanıńır...

Çel menen qoşo çarıńır,
Asqardan asqar varıńır,
Temirden tepkic qojqondoı,
Çalama zooqo çarıńır
Çarańь kижik çajnaşqan
Şımartaj suuqa çanıńır

276045

Центральная научная
БИБЛИОТЕКА
Академии наук Киргизской ССР

Eskige çaş qoşulup;
Kyrtkyge çoldor tozuluş,
Qыльсын qarmar qыs kelip
Nacardь qыnar ozunup
Qaldajqan çerdi qucaqtar
Aq qymqar çatcuu-sozuluş.

Kydyrtter tereç qarçыqaj,
Çarqьrap tijbej altında,
Çalqьz ajaq, tar tajqaj
"Qыmat" etkөн qalqьm aj
Mөmөлөp, emgek cardaşaj
Qыmьsьz çatqan ecen çaj...

Taşardan taşqa arunup,
Udurqur, ojnop, buruluş,
Şyldьrap qajta kyy salьp,
Irimge, kyyler uruluş;
Qurama suurlar quçuldar,
Narьn, Cyj... çatqan çulunup.

Tolqunqa, tolqun asььp,
Tyrмөktölyp çazььp
Tentek, tereç tilsiz yn,
Kөk toosuna çazььp,
Termetip erke vальqьn
bььq kol çatqan taşььp.

Tujaqьn çerge vатььp,
Qujruqun çelge sarььp,
Kөkylyn coqtoş bulqalar
Qulaqьn çalqaj çavььp
Mensingen qambar-arqьmaç
Qarçalqan ecen vасььp.

Taq oşol çerde el çatqan,
El icin toluq sel vasqan,
Sel emes, köptyn çaş, qanь-
Sorulqan, mite çep çatqan
Qan orquqan al çerde
Qamьqьp, tereç ken çatqan...

Kerilgen suluu, kerme çaş-
Keremettуy qaltar çac.
Kesepettуy zamanqa

Kejştуy, mundun tökkөн çaş,
Çaroker çal-çal vuralьp
Baraqtaş vajqa sunqan vaş...

Tamçыdaj çaşь şorqolop,
Tajaq çep, tezек dorvolop,
Çocqolordu „ake“ dep,
Bөdөнөdөj qorqolop,
Çalçaldar anda çavьqьqan,
Şooqumsuz tynder çorqolop.

Tatьqьsьz turmuş munarьp,
Өtvөcydөj cibальp...
Өksygөndөр, sendeise,
Qan sorquctar quşanьp,
Uurtunan majь tamçыlar,
Uluqtar çatcuu sunальp.

Masььqat certip şyldьrap,
Kyrмөлүp kyvyr vьldьrap
Şoloqtop çaşьn aqььp
Sornuş çatqan miç vulaq,
Kedejge qonuş berbegен,
Өzөndy eeler bir qulaq.

Tьтььp kışmь samьrap,
Tomuquş, qurqur qaltarap,
Byryşyp taşьn tyvündө,
Colpondoj közy çaltьrap,
Çyrвөdy vele Alьmquş
Çyrөгyn qoşo tartqьlar.

Ozondop voroon ьşqььp
Qoşcunu şyldьn-mьş qььp,
Qьşqь cilde, cьqьldar
Temselep kenee ьşqььp,
Alьstan; alyş tolqundar,
Cöördun kyusy ьşqььp.

Syjkymdyу şajьr mynөzy
Orto voj, atlet syrөty,
Turmuşun kyysyn tolqoçon,
Başlarda volup, mynөty
Altьn-çaş anda azapta
Çardььq volup kynөsy.

Al kezde miñder temseler,
Azaltıq: „kөktön“ kelse dep
Oñdorqo azyq sanalqan
Çarьqtıq kytıp enteler,
Şoolanь kytken, şoolanь...
Qajqılıu sezim ertelep...

Andaqь uşul Tьjanşan,
Boorunda çaşar ecen çan,
Boqoolonup qan qusur
Çyrөktön tökkön qocqul qan.
Uulanьp, çyrөk muñ menen
Kөpçylyk-kytkөн atar tam.

Aq bulıt degdep sevilgen,
Mensinip toolor kerilgen,
Senemsiz alys betimen
Ucuşqa quştar eringen,
Cavьttar, şaңşьp qaltarqa
Batcьndar qana temingen.

Uşundaj bolqon өtkөн kyn,
Uşundaj çardь ыtkөн kyn.
Uşundaj alda çatqandar,
Uulanьp aldan kyikөн kyn
Uşul eles, bir tamçyl.
Uuqqan көptөн сыqqan ын.(?)

ÇANь ELES

Alatoo şattuu, men mensip,
Asmanqa qulac kergensip,
Çaşyldan nootu çamьnqan,
Şьjlyqqa asman ыergensip,
Qusaqь şaңduu çaңlyq
Cacьla cacьp ыergensip.

Tynөrgөн сыpat alyньp
Çараjь zoolor çaңььp,
Çyrөгyn acьp көрсөttü
Emgekciл qoidon çarьlyp
Byrkyttөр çyrçyу zoolordo
Adamdar iştejt çaңьlyp...

Tozoqtoj çoldor qazylyp,
Taqtajdaj bolup çazylyp,
Qaңqьrap turcdu qarçьqaj,
Syjkymsyz tyryn qacььp
Qarşь-terşi maşijne
Qalqozdon ыermet taşьlyp.

Şarьnan—şarqaj urunup
Suularь ökyм çulunup,
Өksөp ötүp ketbesten
Tartipke kirdi ыurulup,
Kyjyttyу çerdі kyldөge
Çeñiştin tuusu qurulup.

Kykьş çan kylyse çarqьrap
Muqarbat, qoşo talььnat
Al muqarbat, muqarbat:
Kyroştyn kyusy çarqьraq,
Kyldөtkyc, kyctyy çyrөkter
Kylyndөp alqa talььnat.

Ыsьq-kөл-kөktөj meltirep,
Çyrөkty kygge keltiret,
Emgekciл elin termetip,
Paraqot lira certtiret.
Tyvunde qulac urqular:
Balьqtar öjnөp entiget.

Сыдыздай, çал-çал сьыгар,
Упылдөр, çелдер сьыгар,
Барыттай тыркын өсүмдүк
Çең менен оҗнойт, тьыгар,
Қумсарған ески талаалар
Қубулур çатат сьыгар.

Кичине қара адам-зат,
Исегис гигант, çаратат.
Қыялдан уққан ыејісті.
Қудайсыз қолдор çаратат.
Көрөгөн соқур сезгендеј
Зақымдар өсыз баратат.

Қарсықай терең қараңқы,
Қазьсын çар ваş адамь?
Қақыас емгек кирген сон
Çапырқы қылды: саламды,
Менсинип турған зооқалар
Тушынды ведем заманды.

Маскөөден çардам келісіп,
Тьянған таşын сегісіп...
Уколдор қанын алқандај,
Бирқуну çерге емизіп
Çер қазьсын ақызды
Өнерге çерди çегизіп...

Ат қојур адам баратыр,
Болоттон қазьқ çаратыр
Тоолордун кыстыу çырегын
Алван кыс—дарь çадатыр
Емгекке қилдуқ қылығат,
Альмқул, Кыкыş баратыр.

Çатырдај тағтар қуланьр,
Қарсықай санға тунарьр
„Дурвоіон“ тысыр кижиктер
Қарқандај қасыр сивальр,
Көзге тыскөн сыротке
Ишчилер кылды қуваньр,

Терісі çердин çапырьр,
Тереңге сьт—сьрт вазьыр
Телминіп çатқан қазана
Тердегеніср асьньр,
Сьндақы қьмват тавьрмақ
Сажуқа сьқты қазьыр

Булутту тепсеп аралар,
Авань тиліп паралар, *
Көк тіреген тоолорду:
—Көр төмен деп камалар,
Темір—қуş мingen қурбулар,
Тенри көктын саналат.

Çаран қуş çал—çал қараşат
Çандьқтар естен адаşај,
Çырегы осыз қорқоқтор
Тағтардан қонул талаşат.
Темір қуş тентек менсиніп
Теминіп алға баратат...

Қуштардан озур çарьсы,
Қуваньс тооқтор қанысьр
Усқандар: çазьр сылөсты
Ојлордон ојду тавьсьр,
Асмандан çомоқ іштегі
Мьндајса кылө варьсьр:

„Çарьар“ көрын қыратьр,
Динцидин варьн ылатьр,
Қадимки тырын çарьтыр
Мекесине сылатьр:
Қантер эле учурсақ
Ес ақылың сынпатыр?..

Сиркин вежим қыыгар,
Былкылдөр çытөк тьағар,
Анда Осмоу таң қальр
Беркилерге зьыгар:
—Баратаньз алдақа—
Періште миніп зьыгар“.

Асманда зақым сьыгар
Ақ булут артта қыыгар,
Çыротөры былкылдөр
Çарьарлар тьыгар,
Алдастар келе çатқанда
Маскөөге тыссөк зьыгар.

Төртөө тең қатар ыгуылыр,
„Çендерін селпек тырынур,
Алла-умма салла-деп
Аскерден cocup сырынур
Çаттар эле келмесін,
Қудай-деп-ушүл-çыгынур...“

Degende kylyk şaqyldap,
Tolqunnuctu zaqymdap
Spolkemge toraqa—
Aqşaqal kyldy maqaldap
Kylykunyn cetti talyşaj.
Ajylyqa cetti şaqyndap.

Belesten-beles attaşyp
Kyndölyk kezit, qat taşyp
Zymyrap ucquc kelgende,
Qalqozdor qajta qat çazyр
Çonotyp ucquc poctodon
Qarqyldap kyldy maqtaşyp.

—Qanakej menin çurnalym?
Çazylyşaj, nege bulqamdyň?
Bireönyn kezit, çurnalyn
Bellikter çymtyр turqanyn
„Özymö ber“ dep Musanyñ
Kördünyу qolun sunqanyn!

Açqanda çurnal qyldyrap,
Çamnynda bulaq şyldyrap
Tuqavaqda welenyp
Qalqozdun malь zыңqyrap
Çatqanda Musa ыrdady
Çurnalдын ығын шыңqyrap,

Qulundaş sulnu çaralqan
Qyjruq-çal çimek taralqan
Qyjaldan çasap alyqandaş,
Çaryşsa qalwajt şamalдан
Şamaladaş—qulaqь
Taza qan çylyq taralqan.

Kencögy tömen saılyrap
Kydökteş yny zaңqyrap
Asyl tuqum wıqalar
Kerwögöndy taң qylat
Kelweti menen kerilwaj
Ösyşke asyl, qam qylat.

Bul maldy teeler ыçajyp,
Musaqa qaraj qylyşajyp
„Musa daqь ыrdasaң“

Der qarşaj qylyşajyp
Qawazqa çanьp ыг тыңşар
Çytmajat daqь ыçajyp.

Xaxa-xaxa uşundaj
Asmandyn erke quşundaj
Mensingen asqar toolordon
Zarqyrajt ucquc wuzulşaj
Çaqylyр kyngö çarqyldajt
Toolordun möngy muzundaş.

Waatyrdaj wasyр waryşyp
Walyra ketmen sawyşyp
—Altynдын wary çerde dep,
Waq tigir, yşler sawyşyp
Waqyldap çatqan el ыnat,
Worwordon çanar alyşyp.

Kerwögen munu dalaj çan.
Atwaşь, Naryñ, Alajdan
Zymyrap erten warganda
Taң qalyр qarajt sarajdan
Byrsygyny kök çirep
Özderi kelet Alajdan.

Temir quş kökten zymyrap,
Temir at çerden çylyrap
Temingen temptin tolqunu
Telegejge şylyrap
Quş çewes alylyq çerlerdi.
Eki ele kyndö qydyrat.

Uşundaj öke, elisiz,
Uşundaj, bizdin çeribiz,
Uşundaj wyşqan çyçalyр
Uqmıştuu bizdin denisiz.
Uşunu ulaj kycötyp,
Ucalyq elim keliniz.

G. Gejne aqyn—Ferdausi tuuralu

Авылқасым Mansur Ferdausi, Persi elinin атақтуу ақыны. Атақтуу „Şaқнама“ нын артығы. Бұл ақын 940-жылдарында туулған болсо керек. Быйыл анын туулғандығына 1000 жыл толуондуғы тууралу анын маданият дүйнөсүндөгү elder даярдык көтүр Жубилейин өткөргөны оltурушат.

Ferdausi çol замандын шаазы-Муқамбат менен eski тартып тартыш бар сыяқтуу. Ошондуктан, Ferdausini көрө alsooculuq шаа таравынан болгон сыяқтанат. (Toluq dalil менен emes).

Bul çonyndө nemisterdin атақтуу revolutsiyacyl ақыны G. Gejne Ferdausige атнар çазыр қалтырған ың дағы dalil volo турған. Bul ың: Ferdausini шаа алдақан сыяқтуу қылыр көрсөтөт. Сынында ошондой болуу керек.

Gejnenin bul ың ilgerki ubaqta қоторулған bolsoda, анысы пасар болғондуктан, екinci қоторулып „7kyndyk“ çurnalына асылыр сықты. Bul қоторушта Gejnenin ыңнын бирinci вөлумуне rima—uyqaştyqtө kirgize алған emes. Çana қотормоси қажы бир pikirlerin ыңға сықызға алақандықын айтты. Qығызса қотормосунда ыңдын бардығы uyqaştyq—rimalar менен toluq çандыды. Qotormo eriktyu bolsoda Gejne ыңнын tulqusu toluq saqtaldы (orusca tekisi vojunca).

Bul ың Ferdausinin miң çyldyқына қарај даярдалыр çläeriler oturat. Gejne bul ыңн көр ыларь қатарында romantizm (zarьncыldыq) sapaty менен bytyret.

AQYN FERDAUSI

(Revolutsiyacyl nemis ақыны: Genrix Gejnede)

I

Миң жылдар өткен бир заман,
Qulaqqa қана uқulqan.
Qaldajqan Persi elderin,
Başqарыр turqan шаа-Sultan

Атақтуу Mansur ақындан,
br çaz-dep maqan tapşырған.
br çoluna бир tymen¹⁾
Bermekci болған Sultan-қан

1) Tymen—persiya ақыны,

Qalyң el қандај? қызырар,
Syjleşty tyrkyn шырырар,
Altыndan tymen alat—dep
Çajyldы sözdөр зымырар.

Altыnduu tymen varda-bar,
Ajbattuu vaşcy-қанда бар.
Kymuştyy tymen көптө бар.
Bolsoda altың canda бар.

Turmuşтun bul-bul қушундај,
Ferdausi-aqын uшундај.
Altыnduu tymen tyşyndy
Bolsos-dep mөngy muzundaј.

Teren ој, tetik терметip,
Tьнымыз kyn-тын ter ketip
Cenerdik менен saјmalар
Kilemin soqtu melçetip.

Otuz-qat kyldөр çajnadы,
Otuz-qat çerde çajladы.
Tuqava, kilem ystynde;
Otuz-qat¹⁾ bul-bul saјradы:

Kilemi şumduq gyldөndy.
Sonundar менен tyrdөndy.
Ezelki, çomoq, Persiden,
Çьjnadы miş-miş syldөrdy.

Qara көz, qьpca velderin
Qarmaşqan, tutqan şerlerin.
Kөrsөtty, сыjqыр çinderin,
Ezelki eran elderin...

br сыры, gyldyn gylyndөј,
Çarqьrajt ajluu tynyndөј
Çyrekty ың toluqat.
Tereni teniz tybyndөј.

Çetimsiz oоqat тымырар,
Bassada etty зымырар.
„Şaқnaма“ dajar бир kezde:
Çazyлqan çoldor çымырар...

1) Otuz qat—otuz çyl maanysında

Baqınqan adam baştaq. ¹⁾
Ottu da Mansur maqtadı.
Könyldö quran bolso da
Çalındı qat-qat çattadı.

Olcojqon çazma surların
Bytyrup çyz miñ ırıların. ²⁾
Şaasna qaraj çiberdi,
Otuz çyl ojlör qılıqanın ³⁾

Gasnada, ⁴⁾ ысық қаммамда ⁵⁾
Керилip Ferdaus alqanda:
Kömyrdöj şaanın elcisi
Çetipta keldi qammamqa.

Сьдavaj aqын altındы—
Köryyge: quştaj talpındы
Altınymdan: altın:—der
Çazaıyn—dedi çarpyındы.

Qaradı aqын: şaşqandaj.
Itelgi ördök nasqandaj,
Altınsyz kymuş körgen son:
Uulına kyldy: mas çandaj.

Kerdy da kymuş—çaltırdы
Daqьda kylyp-qatqьrdы.
Bardьqьn yckö teң völyp
Eköony qulqa tapşьrdы.

Teskeri сьqьp şaşqanь.
Aqьnqa „çetti“ acqanь
Bir vөлök qalqan kymuşty
Qammamda çajqa taştadı.

Tiştene qarmap tajaqьn:
Degensip: „kettik tajaqьm,“
Şaasьnьn; vorvor şaarьnan;
Şiltedi aqын qadamьn...

II

Muzdaq fantan atьrьlьp çьvьrap,
Salqьn vaqtar çivек çelge çьvьrap,
Ortosunda ojmo, altьn taqьnda,
Şaa—Muqammet, şattьq menen tьnьqat.

Şaa çanьnda aqьldaşь Ansarь,
Şaa taanьvaıjt, Ansarьdan vaşqanь.
Gyl çajnaqan, myramьrduu çasalqan,
Barqut kilem, gylдөр, taman vaşqanь.

Arьstan, çolvors, ajuu, İvirs terisin,
Keliştirip ajlanaqа kerişin.
Qurmalarьn çarьraqь selildер,
Çerdi unutqan şaань çelpir berişin.

Kөр el көрүp qorqot qandьn qaarьnan
Çana coocıjt Ansarьnьn zaarьnan
Şaa qaarьsa kyvyp—alat degensijt,
Otuz tişin talqan çьlьp çanьqьnan.

Bezeliр vacajьdaj çerdin tyry
Ajaattuu açьdardaj şaаньn syry,
Seikilder tuqava—çөр çivек çelge
Burqurajt atьr çьttuu çьzьl gylы.

Çatqanda şaa: şaanide, alda çandaj,
Uquldu ьrdalqanь ьr, tattuu çandaj.
Çyrekty orqolçutur tolqun qurur
Ar çandь qucaqьna qarmaqandaj.

Br tьnşөp sonun ьrqa qumardanьp,
Taqьnanantаn qalqandaj tura qalьp
— Bul ьrdь çazqanь kim?—degende şaa,
Ansarь: Ferdausi dejt qulaq qaçьp.

— Dejisiñbi: çazqan aqын Ferdausi aqын?
Al qajda, qantip çaşajt, çandaj aqын?
Bul ьrdьn çolu ecen altьn tymen
Bile көр, Ferdausi aqын varьv çaqьn?

— Bul ulu „Şaqnaama“ nь çazqan aqын
Aзыr çoqtuq—teñizge vatqan aqын.
Tusta var çaman уju, çardь vaçь
Oşondo çaşар muңqa vatqan aqын

1) Ferdausi musulman bolsoda otqо tabьnuudan qutulqan emes..

2) Gejne qalpyс çivergen 100 miñ emes, 120 miñ çöl ьr vөлqon

3) Şaqnaamanь 17 çyl öe 30 çyl çazda degen өki dalil var. Men 30 çaldь tuura taptym.

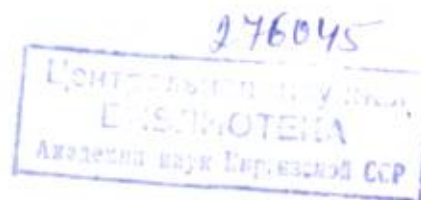
4) Gasna—şaаньn şaarь

5) Qammam—monco degeni.

Qizilayc sunlar syqar: kelgen eiden,
Tus qala, vatyrynal kirdi kerben.
Baraban, surnajlar dyngyryşur
„He allalar“ çanyryq syqt çerden

Ansary şaq keteryp alqa çarty,
Çyaaçyn qonçuroolor şaqçyr çaqty.
Kerbenden muqavattuu Ferdau-inin,
Korsøk dep zavyr qybaş vara çatty.

Al kezde darbazadan, çyqyş çaqtan,
Kimdirir ölyk alyr çenyşken çanl
Al bul bul: „Şaqnaama“ daj alyñ tarqan
Al tilisiz, aqyn—Ferdausi nqtar çatqan...

TULPARЫM

(Qazqstan bolshevikterinin aldınqı armıjaları bolqon 2-plenım mycelerıne)

Tujaqtın sañbı vırqıtar,
Tulparım ucıat zırqıtar,
Tuuradan ırqır majda taş
Butatım ketel sırqıtar.

Kuylenyp tulpar samnat,
Kuvırdeñ kɵyık samnat.
Kɵgɵrgeñ buusu soorunda
Qıuqandaj terge mañnat.

Arısqa-arısq ılañır,
Kıjıktej ırqıt, sunalır,
Sooruda saq-saq quısqan...
Mɵlmyldejt terı qılanır,

Uu qıtqandaj kɵvırıp,
Uurtunan kɵyık tɵgylıp,
Kɵgıltır temır kɵrınbej,
Kɵyıkte qalqan kɵmılyp.

Arqardaj kɵzı sañnaqan,
Azıuda temır sañnaqan,
Baladaj bolqon cıregey
Betinde qardan tajnaqan.

Kuysıne samal qaralat,
Samalqa quırıq taralat,
Kuylenyp qalqan tulparqa
Qanattuu qetbejt, savalap.

Ueqanda tulpar zımbırap,
Qara qer qalat cımbırap,
Qatardaşqan qanat cıq,
Ependejt quştar tıbbırap.

Tujaqñ samnı vırılñaj,
Turpatı, suluu qılınñaj,
Turasın qerge urqılap
Tura alñajt tulpar cılınñaj.

Qajraqtaj tılı cılınqan,
Qadoodoj tışı sanalqan,
Cın ajaqtaj cırmaqñ
Bylkıldɵp oolaq qaralqan.

Qajcıdaj qılaq serendep,
Qara kycke: elendep.
Qılqadaj bolqon kɵdenıyı
Quduretke belendep.

Kɵkyly cıaek kɵrınɵt.
Mañdajdan eki belınɵt.
Ijnedej bolqon kırpıgı
Ijmenbej terge cɵmılet.

Dıvırı cırdı ojqatot,
Dañqan cıñbı ojnottot,
Ot cırektey erlerdı:
Ovu cıq kylyk ojlottot.

Qoñondoj cınu cımuru,
Qopşoqondoj turumu,
Qoqstan vııyp qalqandaj,
Tulpardın tuuqan qılunu.

Cer buzñaj bıjlejt toqtoso,
Cıjrendej tıñşajt, ottoso,
Cılbırek, sejkrek cıalı arı,
Sıretcy tartıññ oqşoto...

Er mıñıp ellı saqtasa,
Elırtıp cıonu qaptasa,
Emesı, qanat adamqa.
Er menen anıq taptasa,

Qıjalı qızdaj kelışken,
Qırqıjdaj ucıat tegızden.
Qılınñar menen qarısqıp
Qanattuu tulpar degızgen.

Lirasın salqan könyüm,
Lirikenin kör ünün,
Kucötəjay kyldətyr,
Tulparđ mingen ömyrum.

Zaqımdar menen çarǵıǵır,
Zaqımdar arıta qalıǵır,
Çulqunsa tizgin kerilip,
Sol qoido çyğđ qarǵır.

Çekemde çyldız çarqyldar,
Ojnosom atqa çarqyldar,
Olojo qarar duşmanym
Çyregyn vassyn qaltıydar.

Zımyǵar şamal çaratsam,
Şynalyr çooqo varatsam,
Şporum vuita şıñqıǵar
Duşmandı çenip qaratsam.

Çelektuy najzam çylytdar,
Çonumda dikter¹⁾ vylqyldar,
Çooqo, ataka qojqondo,
Oştonso kylyk çyryldar.

Qır—qızyl tuunu eşiltip
Qırandan çapsam kəşylytyr,
Qylyşym qoldo çarqyldar
Qyjratsam çoonu esiltip.

Tor qaşqa tulpar, aq vaqaj,
Çylyqdan vutken najzaqaj²⁾,
„Çanymdaj“ ıyşq körynet,
Çyrokke çaqyn çatqandaj.

Qançardan qanyn aqyşır
Adamdın səөгyn çaqyşır,
Qan sorup, çaşqa kiringen—
Duşmandar turat qavşır;

1) Dikter—qol plimot.
2) Najzaqaj—esqalıqan.

Sapattuu, san mal çajqalyr,
Kök şıber gyldə çajqalyr,
Məmələp öskən çarvamdı
Kyzətəm közdə çajtarır,

Zımyǵar tulpar arǵısta,
Çarqanda oqton qalışsa
Qanatym sensin vətence
Tavvıma çenış alışta...

Çanymdaj seni vaqvasam.
Çaldatqa arş çarvasam,
Bolşevik-aqyn emesmin,
Oqustan ölyp çatvasam.

Çyl usup çyldar sanalat,
Bir kezde vul ır qaralat,
San-sapattuu mal usyn—
Uşyntkəu deşet camalap

Tulparım, Simvol maı usyn,
Tartışım taza qan usyn,
Bolşevikter kyreşkei
Sapattuu sovet maıy usynı.

15|YH-34-ç

ZAMANDAŞYMA

(Deorusuzdaqy talaptuu zamandas qalamdaşтарыma)

Qatuulukun bolso eken
Terenden сыqqan temirdeñ,
Qajratın çalyн болсо eken
Märtende qyzıl kömyrdöj.

Kyşeñ bolsun aqyjqat.
Qan cасыр deniñ eise da.
Turaqsyz, cala bolbo dat
Çyrekty qylyc bolsö da.

Erinceek, çalqoo, çalqan söz
Birinci duşman zamandaş.
Devilge, kyşe, ötkyr көz
Таанысаң dosuñ qalamdaş.

Çamandan çañ çaratqын
Сыналың сындық, kyldösyn.
Çairьнь сыңа қаратqын
Çojulsun duşman syrdösyn.

Bajqacy, qurbum zamandaş!
Zamanьm kytöt sonundu
Kel zamandaş, qalamdaş:
Syreöge sozom qolumdu.

II

Biz tarьxqa ökyldörayz
Çығармань qylymdan.
Ekinçilej tarьx körgys:
Kyctyy kyşe сыqьнqan.

Ar bir zaman öz tuşunan
Qaarmandar çasaqan,
Zaman çolu: emgek, çaş, qan,
Qalqan emes atadan.

Zaman eelejt. Adam bilyej
Toqson tolqoo tturmuştu:
Sotsializm qyjal ele
Öz qolubuz turquzdu.

Oj, çoldoştor, özy bolbojt.
Toluq çeniş tabylyqa.
Kyşe, emgek, qandar öñdöjt
Işenbejsiz „sabyr“ qa.

Biz Atlantьq akijanbyz,
Toodaj tolqun urabyz,
Biz çerdegi qaarmabyz.
Çerge raqat qurabyz—

Zamandaşym, zamandaştar,
Ar çeniştin otu var.
Oqqo сыдаş, qalamdaştar.
Ar qylymdың cotu var—

Zamandaşym, qulaq salqын.
Bul zamandaş sözyne,
Сыңа сындар qolun alqын,
Majek qylyp özyne.

Kim unutsa, çer betinen:
Aqqan qandyң sebesin
Andan bizge çoldoştuq kem
Taşqa bersin keregin.

Kim zamanqa çoovun берет:
Qocqul qаның sacqылар
Unutbastan tarьx берет.
Çañ baraқ acqылар.

Proletarlar, dap daşyn tur!
Alamqa nur cacalyq,
Kirdyy çerdi, miteden qur
Taza qylyp basalyq.

BIZ ÇOLDOŞTOR.

I

Ətkən turmuş esinlərdən
Kəsbəgendir taralır,
Qulaq, vəjlar, moldo, vəjler
Sordu eleqə qadalır.

Balvan sənın mьqть denəç:
Salaadan qan sordurqan.
Qajqь, muңqa al kezderde
Talaтььььr voidurqan.

Birin qonşu, birin malaj,
Birin quidaj çyrdyner.
Ajtqьlacyь, anda qacan
Bygynkydəj kyldyner?!

Birindərdin ajalyңar
Bajqa uquqsuz kyң ele.
Çar çaş baldar baj malьnda
Kyn kərvəgən „gyl“ ele.

*Daqylarəң vəj altьnəң
Emgek menen tapтьңar.
Men mensingen esenineңer
Al itterdi vaqtьңar.*

Çajqь cilde qььqь voroon—
Urqan, tytkən çalyңar.
Otsuz qajnar miң giradus
Tolqur kyjgən qanьңar.

Erkiner çoq: eң kicine—
Çasooldoru qьjratqan.
Bul ьbrasьь, ajтьь qalqьm?
— bras dalaj ьjlatqan!

Dalaj acqa ketmen alьr
Bajqa dəolət qastьңar...
Əsyңərgə vercyu dandь
Duşman ycyn cactьңar.

Çerindərdi tartьr alqan.
Çьqьm menen vastьrçan
Suraqanьn tappasaңar,
Urur kerip astьrçan,

Bir çaqьnan dincil zalim
Qanьңardь soruşqan.
Keede syjgən çarьnarqa
Çattar doço voluşqan.

Al zamanda ajal şorduu
Eki qatar ezilgen...
Çьn emesəi, ajтьь çanьm?
— bras ketəjeit esimden!

Ej! Tuuqandar! Ec vəkserəjeit,
Ətkən muңdu sanasaq.
Al qanduu kyn azьr çomoq
Çaşqa, syjləp qarasaq.

Oşol tynden uşul kyngə
Çьqqar. erler əzyner,
Qajтьas tilek çengen bilek
Tyjyn cecken səzyner.

Əktəvyrdyn əlcənvəgən
Əckvz taңь atqanda,
Denindərdin ьrəqtьtьңar
Mitelerdi asmanqa.

Çumuşcular əzyңərgə
Kamandasьn vєrgende
Siler mьqть turqansьңar
Dalaj duşman kelgende.

*VKP (ə) tuusu menen
Bolşevikce tura aldyq
Duşmandardь taq əşəntyp
Negzinen çula aldyq.*

Majdandaşьr bul əlkəny,
Birdik menen quraldyq.
İcki, tьşqь duşmandarqa
Təp çьldьrəvəj suradyq!

Al erlerden uşul siler
Çьn çyrəktən vağandь—
Quttuqtajmьn volşevikce
Ortoq qьlьr qanьmdь.

Sizder bygyn bul əlkəny
Ar çerinen keldinər.

Muqabattuu Frunzaqa
bısq salam berdiner.

*Bul Frunza gvidop çatqan
Bul elkemdyn cyrogy.
Qalqoz, sapqoz, hen qıştaqtı
Maşijneloo tilegi.*

En alısqı typkyrlerge
Qaarmandar „çaratat“:
Doqtur, muqalim, usta, kösem,
Öner, bilim taratat.

*Мына достор çenış menen
Frunzada attanat.
Сын dil menen iş qılsañar,
Sizder menen maqtanat.*

Oşonduqtan çenşyylörym:
Bolşevikce uqqula!
Bir majdanda, соң çenışke.
Çene qatar сыqqula!

II

*Bul tabıjqat özyncö bir
Tereñ çatqan—tabışmaq,
Kim сыларын cene berse
Altın vailın aqızmaq!*

Bul tabıjqat—bir aldamsı.
Sen çınbesen qalasıñ!
Ar mezgilge kyreş acañ
Anıq çenip alasıñ!

*Bul tabıjqat—ölcemsyz kyc,
Kyreşvöseñ ölesyñ...!
Tabıqvaastan birdik menen
Kyreş: çırqal көresyñ!*

*Bul tabıjqat tıpsyz—arxip
Tekşer. Soñur tasasın.
Соң kyreşsyz tilek qılsañ
Qur qol qarap qalasıñ!*

*Мына sizder elkөnerge
Dalaј emgek cactıñar.
Bermettelgen dalaј danqa
Kөp çer betin actıñar.*

*Traktırdı dırqaratıp
brdaј iştej kyldıñer
Sotsialcıl mөrej menen
Şart-şart iştep çyrdıñer.*

*Qaj siriner, plan tolup
Maqtoo, mөrej aldınar.
Aj, „qızıl tuu“ sizdiki dep
Maqtanıpta qaldınar,*

Bul qıvansız, bul соң çenış!
Bul emgektin nılaqı
*Мына çaqın, ol emgektin
Öylyп çыñar uılaqı.*

*Azamattar tyşym ucyn
Qandaj kyreş actıñar?
Otoo, suqat, zıjankecke
Qandaj adım bastıñar?*

*Qajсы vaatır, qaj qalqozdu
Qandaj tyrdө başqardı?
Toluq işke cektinirni,
Emgek qılcu başardı?*

*Qajсы çerden qandaj duşman,
Qandaj kesir iştedi?
Qajstı „solcul“ qacan, qajda,
Qandaj işke kыctody?!*

*Мына çапı oroq, çавыq,
Çынаş işi başaldı.
Bul kyreşke kimder nacar?
Kim, emine atqardı?!*

*Barın vıgyn ortoq qыыр,
Esepteşip көрөlyk
Nacar çaqı syrej-syreј
Kemcilikti көмөlyk!*

*Qanaј Ertler bul sıjazda
Bolşevikce turqula!
Ar kiminçer çenşen qoldu
Qızıl tuuqa sunqula?!*

*Kel dostorum qatar menen,
Соң çenışke basalıq!*

Bul SSSR tabıǵı mol
Kel daǵıǵın qazalıǵı!

Bul ıstandıń, uq! Elerli!
Ajaj, cal, qaş qatarlan!
Kyz onımy cekten aǵsın,
Kop, esymdyki paqta, dan!

Ökmottım olcöp bergem,
Ajqın aǵcu planı
Aǵıq tolsun?—Aǵıq tolotı
Bolşevikter uraanı!

Ej doorumdan: naimın, etkır,
Sonın qurcın erleri!
Çenış menen ırdaııǵı,
Sınsın vajlar velderi!

Bul kyreşte ecen duşman
Ecen tyrdy attanar...
Kyc menen da, çyz menen da
Ecen tyrkyn ot çaqar,

Alarqa biz azda bolso,
Mymkyndyky qojıojluq.
Qyraaqylyq, bolşeviktik,
Kyreş menen onđojluq!

Kel, olturoqan azamattarı!
Gigant çenış çenelik!
Partijaqa qyzy tuuluq
brapırttar serelik!

Leningirat, qyzy Maskoo!
Mına sizden salam qat:
Egı, paqta, ken, qyzyca
Toluq solot, konyl sat!

Kendir, kenep bardıq vaqcu,
Tyşymderyn tolturat.
Bardıq kerek, toluqtalıp
Köonynerce tolturat.

Con ondyrys gigantтары!
Bizder ucyn şajmandı—
Kycotkylo, kyldotkylo,
Talqan qylyp tajqandı!

Fabrik, zoot! çenışterge.
Qusanctuu kydok ber!
Proletarlar çer çyzyno
Gigant menen qulac kert!

Uşul, sizdin oygyn ajtar
Qaarman, cın, sozyoyz.
Bul söz menen çer çyzyno
Mensineviz ozyoyz!!

Biz çoldoştor! Bul ıstandıń.
Eñ aldınqı baldarı,
Qımsat, tajsas, çençyyloroyz.
Tıjanşandıj salmaqı!

VKP (s) qyzy tuusun
Asmandata ırqaza,
Çerdin çyzyn çene alasız
Taq uşyntyp ırdaşat!

30|VI-83-ç.

BIZ MENEN

(1-Maj kynyne)

I

Saltanattuu birinci maj,
Bygyn taptyń majramı.
Мына, tuular qyzqaldaqtaj
Bizde, aloo çajnadı.

Bygyn çyrek ojnoqondoı,
Qanda şandun çyrgendeı
Ucquc sanaa çenış ojloı,
Çenip tandı kyrgendeı.

Bygyn işci, mensingendeı
Çerdi qarmap qoluna
Kyreşty cın densingendeı
Cıdap çenış coquna

Tyştık, Tyndık-Batıs, Cıqııs
Proletar turqandıj.

Bir qol, bir kyc, tьqьz- tьqьz
Çavuşıqda bet vurqandaj.

İşci tolqur adьmdaşat
K.I. ¹⁾ tuusuna ьqqandaj.

Bul adamdar qorqon, taştь,
Taştь-bijlikti ььqqandaj.

II

Bul SSSR proletarь
Çaпь tarьx quraqan.
Şher-cet, el adamdarь:
Bizden çoldu suraqan.

Biz ajtavьz:—oj, aalam uq!
Çerdin beti kyldəsyn
Proletarlar, birdəşip ььq
Çerden mite syrdəsyn.

Bul SSSR tapsыз өлкө,
Çaпь turmuş çasaqan,
Biz proletar ylgy: көpkө
Çeңiş menen çasaqan.

Donsas, Volxop, Maginit too,
Den, Dinepir көp E.S. lar ²⁾
Orol, Altaj, Şat, Aşman too ³⁾
Baş işişken çeңiş var:

Sapqoz, qalqoz, negizinen
Өлкөvyzde quruloqan
Paqta, dan, mal, biz çengen ken
Duşman typtөн çulunqan.

Sazdar qurqap, çöldөр kyldөp,
Erkindike vaqьndь.
Unutulqan elge mindөp
Zoot, fabrik salьndь.

¹⁾ K.I.—Kom. Inter.

²⁾ ES—Elektir stansasь.

³⁾ Asman toomun—qьtajsasь Tjanşan.

Denedegі qan tamьrьndaj
Temir çoldor çasaldь.
Elesі çoq elder dalaj—
Uçquc menen qat aldь.

Мьна кеңеш. Kyндөj, çyldaj
Çeңiş, kyldөө, çerindel
Şattьq, ььndьq, tempi muңvaj
Erk balьyldajt elinde...

Мьна uşundaj simfonija,
SSSR da sajrandajt
Temir көөдөн çengic, majdь—
Çeңiş menen majramdajt.

III

El aralьq majdьn kьynь
Qandaj işci bilbesin?
Çaпььqtuu erktin yьynь
Uçur nege kylyəsyn?

Bilet, kylet, bizder menen,
Birge taңqa nasьşat
Biz uzaqan өtkөөl menen
Tьn sьrlarьn acьşat.

Bygьn vajlar өлкөsyndө
Urар çatqan carva var.
Bygьn işci coң kьynьndө
Qan casьşqan qalva var.

Çer ystьndө proletarlar,
Dajьm dajar biz menen.
Dajarlyqqa duşmandar var,
Faşis, vajcьl, iz menen.

Kominterdin qьzyl tuusun
Majek qьlat proletar.
Qьzyl tuuqa çьjnalvasqа—
Qan casьşat duşmandar.

S.D. faşis ecenderdin
Çalyndarьn vasьşat
Vajlar ycyн bir emes, mьң—
Brler qanьn casьşat.

Taş tyrmələr tap baldarın
Qucaqtaşqan deninə.
Al qandaştar bul, majramın
Anda ötkөрөt çelige.

Al vaatırlar tavı menen
Keң көcөdө çyrө alvajt.
Alar tutqun, alar muңduu
Kөcө çajın bile alvajt.

Biroq bilət, tilekterin:
"Tilekke ot çaqışat!"
Bygyn qamajt ecenderin
Qanduu qabar alışat.

Birinci maj taq uşundaj
Kapitalcıl elinde,
Majramdalat qan, çaş menen—
Tajaq izi deninde...

IV

Çer vətinde tolqon ölkө,
Proletarь biz menen—
Biz epkindyy butyn көркө
Çengen vaatır kyc menen.

Tyrkyn ulut,—proletar tap:
Ortoq çenış cıusuna
Bardıq işci bız qoşuşat
Kominterdin tuusuna.

Proletarlar, bardıq çerden,
Azattıqqa—alqa bas.
Biz bir ylgı çer vətinen,
Bizder menen tañqa bas!

Kapitalis, S. D. faşis..
Qanqa tojup, qan deşet...
Baj miteler: көp-esepsiz
Qan çonunan nan çeşet.

Өz çeriner qandaj tutqun,
Elda vajjar torunda
Proletarlar, umtul, uqqun,
Miteni çoj çonunda.

Bizder dajar, kelgin varın.
Kei, vajlardı çojoluq!
Çer cырмаqan cыңcыrların
Talqalar, "tuu" çojoluq.

Siler als, biroq işteş—
Dajım birge biz menen.
Çenışke biz, toluq kuctoş
Çan qıjışqan siz, menen.

Bul ır tarqa qızmat qılqan
Revolıtsija. Tilgirem.
Men elimdin qolun sunqan
Dajardıqın bildirem.

30|IV-30-9.

BIZDIN SALAM

(Q. askerdin 16 qa tola'nusa)

Balsan bilek, ot çyrektyy qaarman
Siler menen teñ helşet qandaj çan;
Çer betinde silerden nek çep ta çoq
Aalamda çoq silerdegi ulu şañ
Şirelişken silerdegi tartipke,
Teñ kele albajt çer betinen ec bir zan.

Siler ceksiz, syret çetkiç qaarman,
Silerdeç kyc ec çerde çoq çaralqan.
Siler işçi, emgekciler colponu,
Qalyñ çooqo qaran tyndy sala alqan.
Silerdin iş milljanqa syjkymdyy,
Milljanqa, milljandap taralqan.

Duşmandar kep, kyreş andan kem emes,
Duşmandar kep, biroq nizge teñ emes.
Biz bir majek proletardyç kyreşke
Cыñal boorum çerdin ysty tek emes...
Mynot saşyn çabuul ojlop tursa da,
Duşman kycy siler şanduu bek emes.

Sözsyz dalaj, majdandarqa barabыз,
Sözsyz dalaj çoo çyregyn çarabыз,
Sözsyz dalaj asker, aqyn aralaş
Sözsyz dalaj çentsterge qanabыз.
Sözsyz dalaj çan majdanqa qatyşыр,
Sözsyz çerdi wytyn çenip alabыз.

On aly çaş, çашь qana balanьn
Çaş wolsoң da, cып, cыньqы qadamьn,
Barmaq wazьm duşmanqa çer berbejsin—
Işenemin. Bul işenim salamьn.
Bolşevikçe barьnarqa tartylqan
Альңызdar, aqьndardьn salamьn.

(Qalyñ apkin çyrymьnyn mьnimis 695)

Qalyñarqa barьraq çenrap
Bajqa saraj salдынar,
Çaşьnarqa çer suqьnar
Otsuz tyteç çandьnar—

Al zamanda siler taqunt
Doroqgo asş maldьnar.
Bul eşeni qaarmandar?
— Taç çyrekis taqь as!

Bermetteigen alyñ dandar
Appaq salut-paqtalar
Өзындьn qolьnarдан
Çaralsa da bolup zar
Çyrgөnsyner aştq, lachь,
Kfminerdin eşte nar.

Çe çalqanь? Өkylderym?
— Çoq, çoq! al kyn-çьn elym

Anda şoola siler wçyn
Temir ijne kezьndөj,
Anda najlar keңeşteri
Cып taçaaldьn sөzyndөj,
Anda siler iş qьldьnar-
Tьncьq menen keşylbөj
Al mundu kim unuşaat?
Unutubajt, icte dat!
Azatьq çoq, qajqь mundar
Ystynergo çawьыр,

Şorduu keңyi eles qьlyр,
Azatьqы saqьnyр-
Qozqoldunar, ezdi çattar,
Metal cender taqьnyр.

Çyrekteşter qandaj al kyn!
— Qursun, tozoq, qara tynt

Taq oşondož zar kyndördy
Barьnarda көrdynөр..
Al şum kynden dafaj erler
Өcty siler көrdynөр
Aqьrьnda al tyndördy
Birdik menen көмдynөр.

Al çenişter este vardьy?
— Esten ketbejt, cecken sьrt

II

Мьна выгын өткөн муңдун
Cecilşin toptonuu:
Мьнда siler epkindyyler,
Өткөн kynde ottoqu.
Мьна кенеş emgek kylyn-
Esep qьlyp cottodu.

Bul çenişter qandaj çeniş?
— Biz özyvyz qьlqan iş!

Çat qolunan aqqan qandьn
Өtөлгөsy алынды.
Erktyy emgek bizdin qoldon
Aзыr gigant salьнды.
Baj, manaptan bizdin vajlyq
Özyvyzge алынды.

Uşular qandaj şumduq iş?
— Bul şumduq iş bizdin kyc.

Bizdin qanqa çuuruluşqan
Çьly saraş-kirpicter
Bizdin çaşqa suqarьlyqan
Bermet danduu qara çer.
Duşmanqa kyң, qul, bolup
Zoo ulanqan ecender:

Qajda выгын izdep tapьcy?
— Kөrgyn oşoi biz çalьcy.

Cattar ucyn bizden çьjcuu
Aq paqtalar qalqozdo
Belcök-belcök vaj çerleri
Мьна gigant sarqozdo
Qajqь çutup qan quşular,
Мьна выгын şat postol

Bul qaj sonun çaralьş?
— Bul madanij taralьş.

Anda qajqь tozoq kynder,
Aзыr gylдыу tamaşa
Andan tutqun qul, kyң çandar,
Bygyn vьşçь qarasa
Çal, kempirler vьrsьldaşьp
Qubanycta vьlaca

Bul sonunqo көrynyz?
— Eң sonun eken tolyvyz!

Eskilikten el çaralьp,
Çaңь bolup turuştu.
Bьlyrandь carnalardan
Kyctyy qalqoz quruştu.
Zьjan qьlcuu duşmandarqa
Dajьm dajar turuştu.

Kөrcy qurvum turuңuz?
— Tamçьь çana munuvuz.

Oj-oj! Eşim tur turqun!
Şaşьp qajda varasьn?
— Şaşmaq tygyl ucqanьm az-
Kөrcy emgek talaasьn
Bary vьşьp bizdi kytöt.
Qantip ucvaj qalasьn!?

— Toqtosoң volo kicine
— Keltirbe kesir işime!

— Oj, Alymqul çyrgylecy?
Emgek kylyn terelik!
Proletarlar alooloşsun—

Tezdep nandь verelik
Kөrdynөрvy тымьзынды?
Çyr çoqoto tebelik!

Çyr, çyrgyle аттанал
Qubansьn өlkөm şattanal

QALQOZCUL AQJAQJA QAT

Esinden ketmegendir eski bytym.
Qylymdan qyrqyz elin sorup çatqan:
Qylyctyň qurcuqanlyň sýnaş usyn—
Umotaly qyrqtar eldin başyn sarqan.
Bilesiň qan icyyev Baýbaq çajyň
Ar çanqa neş wədönə alym salqan.
„Qaralyq çaslyq menen keşbejt kycym“—
Degendin yjyn örtöp talap alqan.
Unutat, kim Şandandyň qylqan işin,
Adamdy temir meşke çaqyr kelgen.
Unutat, kim Baýtiktin keşipterin
Adamqa litke qozup tamaq bergen.
Kelmsek qyrqyz elin ular qylqan
Unutat qantip qyrqyz tutqun saqtı,
Kynesyz kynölenür qany tamqan
Unutat qantip qyrqyz alym taqtı.
Estedir, on alymny çyldyň kyzy?
Törelər qyrqyzdarqa qyrqyň salqan.
Qyrqyndan qalqan eldin myna közy
Ajrylyp bylasyňon—çetlin qalqan.
Sen elen, oşol kezde çaş aqyzyr,
Bir şoola elbej turup korzöm—degen.
Sen elen, con qyrqyndan aman qalyr
Arman çoq tendik alyp elsöm-degen.
Men anda on bir çasqa arañ çetkem,
Tyşymdej al köndördy elestetem.
On ekimde it menen sөөk talaşyp,
On ycyimde qojculuq alyq çetkem.
On tertymdə asqardan, asqar başyp,
Til uqtum, tajaq menen aralaşyp,
On beşime kelgence tutqun boldum.
Aqyşyz waj malyna qaralaşyp.

On alymda çer-çerge tenlip kettim
Alsam-dep tarbiyasýn mekteptin.
Hekmej çet ölködön oňoj menen
On çetimde oquuqa zorqo çettim...

Emi çoq özün körgen şorduu—çetim.
Men ösköm, men-aqylym, işim erkin,
Ölkömdə bolşevikter biri bolup,
Iştejmın telikterin keleşektin.

Al emi meni syjgen aqatajym,
Syjlocy bygyn eldin toluq çajyň?
Çaşyşyz alymnyşqa wagyr qaldı.
Tyşynsyn öskön çetim aqatajym.

INIGE ÇOOP QAT

Salem inim, biz amanvız monunda
Qatın mına elestetken, qolumda
Men el çajın vajandajın oqur ker.
El kiryuđe mynet sanar sonuqqa.

Biz qalqozvuz, emgek qajnajt çerimde.
Plan tolqon, qubanyc mol elimde
Feodaldar, çulaq, qujruq ajdalyr
Çaň turmuş kyldör çatat çerinde.

Qarşamda çyrek çaň çaraidь,
Aqan kucyn çaňлыqqa sala aldy.
Menin elim, menda qoşo çaňлы
Öktövyrdyn çenışinen ala aldy.

Eski saqta vaj, manarqa tavьnqan
Qalyң elder qalqoz volur çaңьrqaп
Vaj, manaptar vijler çatqan sonun çer,
Kyldör çatqan qalqozdorqo alyнqan.

Al çerlerge vugyn ojnojт, traktьr
Al çerlerden vutkөн esaq volcun cьr.
Vaj, manarcьl pajezija orduna,
brdalьşat, proletarcьl көrkөm ьr.

Qalqoz meni qarşың-dep partaşat,
Men işimdi volvoj vutsem maqtaşat.
Qalqan çaşь qalqoz ucyn bergemin—
Desem anь ylgь qьlyp saqtaşat.

Sen ojnovo: men savattun volqomun.
Emgek kyndь çazam qandaj volqomun.
Çaqьnda sen көrөj qaldың çoq volur,
Erkindyuler sьjazьnda volqomun.

Bul zamanda көrөt eken öläegen,
Uqqandardь көrdьk, vugyn көrөegen.
Radьjo, ellktirler qalqozdo,
Erkindyuler yjlerьnde ondoqon.

Ajtor qьzьq, emgek kylet, tamaşa...
Tyk işenaes, eski ölykter qarasa
Men toluq qat daqь klijin çazdьram
Qat kyt.
Aзыr malqa cьqam valaca....

ATQA MINER

(Atqa minerlerge qarşь көpçylyk ьr.)

Atqa miner
Soroq-soroq çarqьlajt.
Mьqьrajьr
Ar kimge—sьn taqqьlajt.
Varьn çajqar,
Ujyn kujgyr, iş qьlva),
Araq, etti
Şimsip varьr çatqьlajt...
Çajqaj syj'ör,
Oozunan caп vurqurajt.
Qavaaqandaj
Qalqozcularqa ьrçьrajт.
Kөrtyn mylkyn
Bylkyldөtyр sorqular
Kijet-icet
Aqcasьda çьltьrajт.

Atqa miner
Seipö malьn vaşqarat.
Sergeksinip „teeleşet“
Qьsьr—qьmtьr
Çaqьylarьn eeleşet.
Erkindyuler:
Bizge daqьn ner dese,
Bardьq alyр,
Çalqьz qaldь—ec-deşet.
Acuulanьr qalqanda,
Bajquş attar
Bolo beret armanda
Çorqo, kylyk,
Eң birinci munajat—
Qor volorun
Sezip: terdik salqanda
Sen kim desen: sorojot,
Aktipmin dep
Iş surasan:
Өngө qaraj qodojot...
Qalqozcular
Iştin çajьn surasa
Maa—qoçojun
Sensiңi-dep olojot.

Соң çолуқса,
Elpek, kylyk, çorçолоjt.
Iş surasa,
Köz vojonu dorvolojt;
—Barь bytet
Daqь volot, işen-dep
„Kici bejit“
Öz icinde çorçолоjt.
Ujalbastan
Qьjnaldьm-dejt el yecn.
Qaranqь çurt,
Qajqьrbajt dejt men yecn...
Oj qurdaş m!
Eminege ajtbajsın?
—Сьп vuzıqtar
Qajqьrsьn dep sen yecn
Atqa miner
Akti menen çьjratat..
Qoj-qozunu
Taq oşontyp çьjratat.
Ec volboso,
Özumdьgyn, ökym dep,
Bir torpoqtun
Moşuncasьn çьjnatat...
Alda kim aj,
Kerek işke çarabajt
Buzuqtuqun
Çaiqьz ojlor çarabaj,
Ajьldaqь
Çaş kelindin kyjьsyn
Işke çumşar
Özy qalat, aramaj.
Al çer bylyk
Sendе çalqan oçolaojt,
Al çozolvoj,
Arьq attar torolvoj,
Birin minip,
Birin tyşyp, soroqtop
Natıçada
Terisin... mal, soroçojt...
Andajlardьn
Çaqьndarь соң volot.
Iş-çьlnasa

Mejli tañil oңdoloť.
Çaqьndarь
Qanca vuzuq çьlsada
Qauluq menen
Iştelgen soң oñ volott.
Al tylyge
Şum çoldoştor tañylat.
Şumdar yecn
Kөptьn, mylky savьlat
Bir kezekte
Bul şumdarđьn kynөsy
Cөp tyşyp
Qalqozcuqa taqьlat.
Barqandarqa,
„Bara kelde“ sanalat.
Çuquş qьlat
Barqandarqa saqalar,
Munun çajь
Anca volboj çьrseda
Çuquşat son
Elge ketet tabalar.
Mintip şumdar,
Aktip volup sanalat,
Kynөsyzge
Kynө bytyp, qaralat.
Çalqan qaçqaz,
Kynөлорды dajardap
Өңcөj şumdar
Tazalanьp qala alat.
Qalqozcular
Özdөrynyñ arasьn.
Tyркyn çьlьp,
Aktipterin sanasьn:
Bul çьjaqtuu
Atqa miner şum volso,
Tezdik menen
Kөryş kerek çarasьn!

ЎБЛҚБСБ

Узөңгү бутқа ыңырап,
Күлыкте сүген ылырап.
Сүжрөтүр четин учуруқ
ЎЫЛҚБСБ Ырдайт қыңқырап:

Mingenim kylyk calыstan
Zaqymdar menen çarыsqan.
Qacыrsam çetem ucqanqa
Qutulwajt duşman qaqыsqan

Сыларь тындын сонунда
Оқтолқон мытық сонунда,
Тын војлор ылық кызөтөм
Есендик-менін қолунда.

Өрөңдөј аңдыр çетиşken
Uurular kelet еңиştен
„Daryzdaј çaryp çejbiz“ dejt
„Qalqozdun maыn semizden“

Qанымды суудай сасваса
Qavaqtan tozur atvasa,
Qajtarqan maыn kim bёrsin,
Qaparsыз uqtар çatvasa.

Uuruqa maыn alдырған,
„Urқandar“ bolot қаңқырған
„Şajtanqa“ ulaq alдырwajt
Namyсь menen qam қылған

Sunlardan sunu çojloqon
Aqызыр қаңқа ојноқон
Ataqь сыққан көк сerek
Qalqoolor maыn qojwoqon.

ЎЫЛҚБҚА өзүм mildetker,
Tandaşqa çol çoq „qызmatker“
Eesi çoq çatқан maıda çoq.
Eelikken minbejt qur beker.

Çalaqaj çalqoo men emes-
Çaralıu, çarmac, den emes,
Kök serek duşman көк sөгөн.
„ЎЫЛҚБСМ“ debes ei emes.

„Çaz, çajda ылыqm qajradan:
Çaşыды ојнор çajnaқан
Qoңqaroodoј ыңырап,
Çaş qulundar çajnaқан.

Quruu-laj wasьr çelege
Qыcaşыр çyr деп çeñeme,
Qыjqырған bolom çaqansьp,
„Ac qaldь qulun çelede“.

Kөjрөnsyp kylyp çaltыdar,
Aq сақа qoldo çarқылдар,
Çeleden çeñem çajpalat
Syt tolqon сақа çaltыdar

Erkesin қыјып çeңe деп,
Sytyndy төквөј kele... деп
Kөтөryp өзүм çeñөјmyn
Qыјnalqанып, bele? деп

Kecinde atqa çajralьp,
Çoiоocu bolup wajqalьp,
Qыraңdan, qыraң aşamьn
ЎЫЛҚБМДЫ çattan qajtarьp

Uşundaj men min ылықь
Baqqаныm көртүп ылықь,
Çalqoonun wasьn bassa eken
Qар qara çerdin қытысь.

COOR KUVSY

bzýlda coorum bzýlda,
Çajdada, kyzyndə, qəşýnda,
Zaqýmdar avan tarqalsýn
Gyyldəgen zaman tuşunda.

Çaj, çaj, çaj qojum çaj, çaj, çaj,
Kənyulum quunaq çarqýraj
Saç salamat çer çajrap—
Denenə çýlsaç altýn-maj

Qyýsýn qartar qyş keler,
Qyýndýq mymkyn tuş keler,
Qyýqýr kyn-tyñ kyzətyr
Saqtocu özüm-kyc keler.

Sozulcu coorum sozulcu,
Davyştan davyş ozuncu,
Alýstan kylyp qýjqýrsýn,
Sapqozdon kelgen otuncu.

Taqşalqan tentek kök serek,
Adatýnca erkelep:
Çajýtýn ceitin çalyr kel,
Çetbesin çapan kök serek.

Ənyttuy, şek çer qalvasýn,
Qaraj kər taştar daldasýn,
Aqýryn vudur aqmalap
Qojumdan vasýr qalvasýn.

Kəzdəgen duşman tavýlat,
Kəmytkə çerden qavýlat.
Kərəəgen sergek volvoson,
Duşmandar otu çaqýlat.

Zarqýra coorum zarqýra
Davyşym çyqsýn talýrna!
„Qajtarqan malýç sonun“ dep
Ataqým çyqsýn qalqýrna!...

BIZDIN QAZIM

(Laxutinin 90 çyldýq tojuna)

Çaşýnan çapa tartýp bizdin Qjazim,
Esen çyl colpon kəzdən təkken çasýn.
Çarýqçý atasýna çardamdaşýp,
Nan usyn avaj vajqa satqan vaşýn.

Persinin keñ-ölcəmsyz alavýnda,
Qan-çaanýn qan çutquzqan çapanavýnda,
Çaş qana bizdin Qjazim qordug kögyp—
Çulqundu kəpcylyktyñ talavýnda.

Çaş Qjazim kəptyn tartqan muñun tartýp,
Çaş çyrek ala saldý qanýn çarýp.
Kyn sanap qordug, nular çylyqýrýp,
Turquzdu çaş Qjazimqa mildet artýp.

Qaranqý-kərdəj turmuş Qjazim çaşta,
Ojqottu tereñ syrdýn aetin actý.
Bilimsiz, biroq balvan tilektyy çaş,
Otuz çyl mýndan murun tarqa bastý.

Çaş Qjazim çan ajavaj qulac urdu,
Mensindi, işenimdyy tap-taq turdu.
Persinin qan çyttanqan Tegeranýn,
Uçyle colqo salýp mojun vurdu.

Çaş kezge çavýrlyqtn vaarý tyşkən,
Baj usyn mindəp qylqan koryp kyctən.
O, cirkin şaaqa bytkən sarajlardýn,
Kirpici qan aralaş çaşqa bytkən.

Çaqşý çer, alaan saraj, tyrkyn egiş,
Baj, şaaqa kəptən bylyp, volqon çemiş.
Şaarlary adam vaşýn tamaşalap,
Qulatýp ceksiz vijik qylqan tegiz.

Şaarlarda sarajlardýn keregesi,
Qaj zattan bytkəndygyn bilseñerçi?

Kyc menen qanda, çasta çetäegen soq,
İşcinin kirpic bolqon ez denesil!

Al saraj qandan nytkön qanduu saraj!
Al saraj baştan zarduu, muñduu saraj!
Al saraj ici, kedej söektörynön!
İştelgen tim çatbacuu „çanduu“ saraj!

Uşundaj „söektelgen“ Tegerandan,
Qantkende qurqap qalsın çaş menen qan?...
Uşundaj fantan bolup aqqan qanqa,
Sıdasın qantip erler, proletardan!..

Persinin sölöt kytken vaj, şaa-qanb
Persinin azap cekken sansız çanb,
Uşundaj qan ıstınde qarmalaşır,
Sıçarqan Qazim şınduu çaş balanb...

Al Qazim anda vala, azır qarb,
Kıcyne çaştyqınyñ nytkön varb.
Qazimdin çyrogı da, kıcyde çaş,
Ömyrdın qaralyq bolbojt varb!..

Erandın canqaqan cöl talaasınan,
Emgektyy qalyñ Persi arasınan,
Suurulup çan ajavaı kyreş acır,
Çaş Qazim ıctı şaşıp-daanasınan.

Şaşıdı, asmandadı, qanat qaqtı,
brdadı, ağan saldı muñun caqtı.
Qalyñ el qalqır ıçqan erdi qarap,
— Biz sentin arqanda,—dep qoldor captı.

El muñun özımdyk—dep Qazim aldı,
El anı bizdiki—dep qulaq saldı.
Taş çyrek, qanduu tırmaq şaa-bajları,
Kere alvaj çaş Qazimqa calma saldı.

Şaa cirkin qandaj qanduu, qandaj vuzuq,
Qazimdi tutqındadı çyrgön ıçır,
Qazimdin qoş qolunda temir cıñçır-
Buttarın qaçır çattı kışen qışır.

Şaa ıcyñ bul qajnooda çetışken çoq.
Ölymge ökymdödy al beti çoq.
Dırqanyn en aqırqı sekıntyñen,
Qazim çaş qacır cıqtı-atılqan oq.

Qazim çoq, şaa buıruqu nytkön da çoq,
El şaanyn al buıruqun kytken da çoq.
Qazimdin ezy qurap keterylgön,
Eideri Tegerandın tytkonda çoq.

Şaa ıcyñ el nazarın başqa qıtır.
El ıcyñ Qazimdi too-asqa qıtır,
Erandın nem cölyn iştegender,
Bizdi „kyn“ sıysın deşti şoolo cıqtır.

Erandın orcun çerın qum, cöl başqan,
Erandı emgek kyjot çan talaşqan.
Oşondoı qara tyndın şoolosuna,
Br menen kamandasın Qazim çazqan.

Qalyñ el, qandaj tolqun, şırtmaluu,
Çajqaldı, Qazim—dedi-kytyr-duu-duu.
Şaa cirkin bul bedeldi qantip qojsun,
Qazimda nurduu çaqqa ketördy tuu.

Nurdu çaqtı çerde çalqız bizdia keneş.
Şoolanb Qazim kytty bizden eles.
Qandan aytyp alıbraqan kremilge,
Qol sundu çardamandı ber dep keneş.

Eski otor, ıygyn qızıl Taçıkstan,
Maanılıy dyñge atı cıqqan.
Ölköny qucaqınan Qazim kirip,
Çalynduu kyreş menen datı cıqqan.

Erandı ıllımı çoq çalyñ cacıp,
Tyn başqan qarandınyñ betin acır,
Qarmaşqan aqın Qazim ıygyn gigant
Marks—İlic, Jusuptan sıtattaşır...

Qazimdin çolu ıygyn Majektyy çol!
Qazimdin qolu ıygyn maışqıs qol.

Kyröşty anda Qazim munar bilse,
Azır Qazim emgek mol, çaralqan sol.

Ej, Tegeran-emgekcili qulaq sal!
Ej, Eranđın mejkin cöly qavar al?
Myna Qazim, ығын qызыl tuu qылыр,
Ucuruuda erkindik-dep, tosup al!

A-Kecirgin ajtsasamda bilingen,
Tuşunyılgөн birin surap birinden.
Basa myna Taçikstan bastyqan,
Qazim ығы yjyндөdө ilingen.

Emgekciler ыjman şartь kyjgyzur.
Laxutyнь oqur çatat syjyнуşур.
Daqь-daqь Laxutyньın ыrlarь,
Kөр-kөр nege kelbejt deşet kyjyнуşур.

Taq eşentyp kytet Persi valasь,
Taq eşentyp qarajt Eran taalasь.
Taq uşundaj çalyн sacqan Qazimqa,
Kezenişet Tegerandan şaa, qazь.

Mejli duşman kezenişsin, camdasьn,
Mejli şaarlar, daqь şaalar camdasьn.
Qazim menen bizder aloo salavьz
Ojron qылыр Tegeranđın darqasьn!

Myna Qazim qызыl ordun taqьnqan,
Myna Qazim mунөt sanar camьnqan.
Myna Qazim Milljondor aldynda,
Antьn berip tez çenişin saqьnqan.

Myna Qazim taq uşundaj azamat,
Otuz çyldap kyrөş menen çasanat!
Bul otuz çyl daqь bytөөs kyc qoşur,
Bizdin Qazim çengenince vasa-alat.

Qazim aqьn! Otuz çылың alban çyl,
Kyrөş kycy taptan urmat alqan çyl.
Eran, erten toluq seni şattaşat.
Emgek eri, daqь tempil valban qyl!

Aqьn-aqь, otuz çyldьq çoluңdu,
Quttuqtajmьn qьsa qarmap qoluңdu,
Tegeranqa Atakanь salqanda,
Men da şolom aldan көrgyn toşumdu.;

Kecөө kynky siz ezilgen Tegeran,
Adamdardьn teş—sөөгynөн salqan tam
Kremilce özyvyzge-vaqьnyр,
Qocqul tuular myjzam menen salat şaң!!!

MAZMUUNU:

	Bet
1-Eki Alatoo	3
2-Aqin Ferdaul	12
3-Tulparim	18
4-Zamandashima	23
5-Biz choldoshor	24
6-Biz menen	29
7-Bizdin salam	34
8-Eki epizot	35
9-Qalqo'xcul aqsaqa qat	38
10-Inige coor qat	40
11-Atqa miner	41
12-Qalqo'xcul	44
13-Coor kyusy	46
14-Bizdin O'qazim	47

18854

Redaktor Qusup
 Редактор Юсуф
 Karektor Erikli S-G.

Texredaktor Gajfyllin N
 Техредактор Гайфуллин Н
 Корректор Иркил С-Г.

Teryuge 4/X 34-çyl berildi. Basnuqa 3/I 35-çyl qol qojuldu. Qaqazdın farmati 82X110 1-nasma taraqta 42100 arıp, vardıqor 3 1/2-nasma taraq upol. qılılt № 135 Zakaz № 1338 taractı 3000+125

Слабо и набор 4/X 34 г. надписано и печатан 3/I 35 г.
 г. Фрунзе типография шк. Ф.З.У. Ташкентская № 103

Ваасы 85 т.
Цена 85 к.

Ц2376

А. Токомбаев (Балка)

СБОРНИК СТИХОВ

V

На кыргызском языке

19

КИРГОСИЗДАТ
Фрунзе

35